

Costin MANOLIU

Festivalul Internațional de Teatru BITEI 2001

**Bienala Teatrului „Eugen Ionescu”,
ediția IV, Chișinău, 24–31 mai 2001**

Cineva care ar vrea să asiste sau să participe la toate cele patru festivaluri internaționale care au loc în spațiul teatral românesc nu poate decât să regrete că festivalurile de la Sibiu, Piatra Neamț, Sfântu-Gheorghe și Chișinău au loc în aceeași perioadă a anului, la finele lunii mai și începutul lunii iunie. Întrucât alegerea aceleiași perioade de desfășurare nu mai poate fi pusă pe seama întâmplării sau a lipsei de comunicare și de coordonare între organizatorii celor patru sărbători teatrale, cred că acest lucru este făcut intenționat, din motive foarte pragmatice. Fiecare director de festival își invită dintre criticii și jurnaliștii de teatru doar prietenii, pe unii dintre aceștia îi cooptează în jurii sau ateliere de lucru, dacă este cazul, așa că toată lumea este mulțumită și nu există surpriza unor reportaje obiective, cu accente critice, care să consemneze și nereușitele unui festival sau altul.

Anul acesta am dat curs invitației directorului artistic al FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE TEATRU BITEI 2001 – Bienala Teatrului „Eugen Ionescu” din Chișinău, actorul și regizorul Petru Vutcărău, din curiozitate, pentru că nu asistasem la nici una dintre cele trei ediții precedente ale festivalului și dintr-un sentiment de solidaritate cu o parte importantă a teatrului românesc, cea din stânga Prutului, având realizări prea puțin mediatizate. M-a atras programul foarte bogat și variat de spectacole și ateliere de lucru, program respectat în totalitate, ceea ce în alte părți se întâmplă tot mai rar.

Festivalul BITEI 2001 a debutat pe 24 mai cu lansarea numărului 1–2/2001 al revistei „Sud-Est”, dedicat împlinirii a zece ani de existență a Teatrului „Eugen Ionescu” din Chișinău. Redactorul-șef al acestei

reviste, Valentina Tăzlăuanu, Constantin Cheianu în dialog cu Petru Vutcărău, directorul artistic al Teatrului „Eugen Ionescu”, Ion Ungureanu, Serafim Saka, Leonid Cemortan, Nicolae Negru, Irina Nechit, Ștefan Oprea, Mihai Cimpoi și alți scriitori și critici de teatru de dincolo și de dincoace de Prut refac traseul artistic al unei companii teatrale care a reprezentat cultura română pe multe meridiane, de la Avignon și Edinburgh, până la Tokio.

Prima parte a sărbătorii teatrale de la Chișinău a fost dedicată trupelor românești. Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași a prezentat două spectacole montate de Petru Vutcărău: *Tartuffe* de Molière și *Fecioara și Moartea*, piesă a dramaturgului chilian Ariel Dorfman, de o actualitate frapantă pentru țările est-europene. Povestea unei femei care își întâlnește călăul, cel care o torturase în închisoare în perioada dictaturii. *Maestrul și Margareta* după Mihail Bulgakov cu trupa Teatrului „Satiricus” din Chișinău a fost un spectacol cu adevărat internațional, întrucât e jucat în nu mai puțin de cinci limbi: română, rusă, latină, ebraică și italiană.

Cel mai aplaudat spectacol al întregului festival a fost cel al Teatrului „Sică Alexandrescu” din Brașov cu *Cerere în căsătorie* de A.P. Cehov, în regia lui Claudiu Goga. Cei trei actori – Bianca Ruzovski, Dan Săndulescu și Dan Cogălniceanu – au fost într-o formă de zile mari. O reprezentație peste care „a coborât îngerul”. La final, actorii au fost chemați de nenumărate ori în scenă. „Veteranul” Dan Săndulescu avea lacrimi în ochi.

O întâlnire mult așteptată de către iubitorii de teatru din Chișinău a fost cea cu marea actriță Olga Tudorache, prezentă împreună cu Valeriu Popescu pentru prima dată în capitala Basarabiei. Spectacolul Teatrului Național „I.L. Caragiale” din București cu *Regina Mamă* de Manlio

Scenă din spectacolul
Istoria comunismului
povestită pentru bolnavii mintal
de Matei Vișniec

Santanelli, în regia lui Gelu Colceag, a avut parte – potrivit declarațiilor gazdelor – de cei mai mulți spectatori din câți au încăput vreodată în sala Teatrului Municipal „Satiricus”. O montare care s-a jucat cu succes și în Germania, Canada și Statele Unite ale Americii, depășind cifra de 110 reprezentații până în prezent, *Regina Mamă* a atras mai mulți spectatori decât este bine să fie într-o sală de teatru. Au fost aduse bănci pe care s-au urcat cei fără locuri, dar n-a fost suficient. Unii s-au așezat în brațele altora. Alții au rămas în picioare. Greu de văzut, greu de respirat. Și totuși, osteneala spectatorilor a fost răsplătită. În ziua următoare, la conferința de presă care a avut loc la Centrul Cultural „Ginta latină”, Petru Vutcărau i-a rugat pe Olga Tudorache și Valeriu Popescu să revină la Chișinău ca să șteargă regretul celor care n-au văzut spectacolul Naționalului bucureștean pentru că n-au mai avut loc.

Teatrul de stat din Oradea a fost prezent la Festivalul BITEI 2001 cu un spectacol care merită să fie invitat și la Festivalul Național de Teatru de la București: *Povestea candidei Erendira și a nesăbuitei sale bunici* după Gabriel García Marquez, în regia lui Ion Sapdaru. Un spectacol în care frumusețea imaginilor, coregrafia inspirată,

poezia textului fac de multe ori casă bună cu interpretarea și trăirea actricească.

O secțiune a Festivalului a fost dedicată școlilor de teatru. Studenții de la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, prin spectacolele cu *Viața omului* de Leonid Andreev și *Pescărușul* de Cehov, și cei de la Universitatea de Arte din Chișinău cu *Un tramvai numit dorință* de Tennessee Williams și *Călătoria măștii* de Mihai Fusu și Alain Mollot au demonstrat calități care îi recomandă pentru cooptarea în trupele teatrelor profesioniste. Oare câți dintre ei își vor găsi un loc?

Tot în prima parte a Festivalului, regizorul englez stabilit în Franța, Charles Lee, a susținut un atelier de regie cu tema „Exploatarea unei metode de montare”. De altfel, Charles Lee este cel care a pus în scenă spectacolul teatrului-gazdă cu *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal* de Matei Vișniec. Un text ofertant pentru actorii Teatrului „Eugen Ionescu”, cu o rezonanță aparte la Chișinău, jucat cu vervă și bine prizat de publicul prezent în sala Teatrului „Satiricus”. De ce la Teatrul „Satiricus”? Pentru că, paradoxal, Teatrul „Eugen Ionescu”, organizatorul unui festival internațional de anvergură, nu are acum o sală proprie. La finele festivalului, cei pre-

zenți au semnat o petiție prin care au cerut Ministerului Culturii din Republica Moldova să pună capăt acestei situații aberante. Matei Vișniec a fost la Chișinău în a doua parte a festivalului și a coordonat un atelier de dramaturgie timp de patru zile, în fiecare dimineață. În afară de exercițiile care țin de tehnica scriiturii dramaturgice, Matei Vișniec a oferit participanților informații de ultimă oră despre dramaturgia franceză contemporană și „secrete” pe care un dramaturg trebuie să le știe pentru a pătrunde în lumea vesteuropeană a teatrului.

Față de teatrele românești, companiile din străinătate s-au remarcat mai ales grație diversității și originalității formulilor de spectacol propuse. Dintre spectacolele pe care le-am văzut m-a surprins plăcut producția companiei Perpetual Motion din Londra, formată dintr-un chinez din Hong Kong, o elvețiancă, o spaniolă și un englez, conduși de regizoarea Emi Slater, care se ocupă și de impresarierea trupei. Tema singurătății și depersonalizării omului care trăiește într-o mare aglomerare urbană a fost tratată într-o montare care îmbină fericit teatrul, filmul și dansul, intitulată *Unul – Altul (One – The Other)*.

Din Franța, compania Les oiseaux de passage, adică actrița Brigitte Perroton sub îndrumarea directorului de scenă Jacques Coutureau, a prezentat spectacolul muzical *Eu, Topor (Moi, Topor)*, pornind de la textele scrise de Roland Topor. Actrița a reușit să atragă publicul în lumea pe care o creează. Trecerea de la cuvântul rostit la cel cântat a fost naturală, într-o continuitate a emoției, fără nici o ruptură a întregului.

Laboratorul Permanent de Cercetare asupra Artei Actorului – TEATRANZA din Moncalieri, Torino (Italia), a adus la Chișinău spectacolul *Argonauții (Le argonautiche)*, pornind de la textele de Homer, Ovidiu, Corneille, A. Rodio și V. Flacco. O montare în care nu există scenografie și *design* de lumini, în care metafora scenică este creată prin intermediul celor patru actori, al câtorva obiecte, al coregrafiei și al muzicii cântate pe viu. Imaginația și o pregătire fizică și actoricească fără cusur sunt atuurile realizatorilor acestui spectacol regizat de Domenico Castaldo.

Spaniolii de la compania El Mayordomo din Sevilla au jucat *Ursul și Cerere în căsătorie* de Cehov într-o manieră clasică. Universalitatea marelui scriitor rus a fost demonstrată, dacă mai era nevoie, printr-o *Cerere în căsătorie* care nu are loc în spațiul rus, ci în lumea andaluză, lângă Sevilla. Alte spectacole prezentate la finele lunii mai pe scenele de teatru din Chișinău au fost: *Chagall... Chagall* – Teatrul „Yakub Kolas” din Vitebsk, Belarus; *Căsătoria* de N. Gogol și *Trei surori* de Cehov – Teatrul „A.P. Cehov” din Chișinău; *Jucătorii* de N. Gogol – Teatrul de Dramă și Comedie din Tiraspol; *Căsătoria* după Gogol – Teatrul Muzical-dramatic „Taras Șevcenko” din Cerkassî, Ucraina; *Nebuni din dragoste* de Tom Sheppard – Teatrul „Voskressinnia” din Lvov, Ucraina.

În ultima zi a Festivalului, Teatrul „Lucaefărul” din Chișinău a jucat *D’ale carnavalului* de I.L. Caragiale, în regia lui Cornel Păvăloi. Festivalul a fost închis cu o reprezentație de înaltă ținută artistică: *Othello Material* după William Shakespeare cu trupa Angelus din Kanazawa, Japonia. Într-un decor redus la câteva obiecte-simbol, care sugerează că drama lui Othello are relevanță chiar în timpurile noastre, regizorul Naomichi Okai a imaginat un spectacol caleidoscopic, în care desenul scenic trasat cu mare acuratețe, jocul actoricesc cu interiorizări și izbucniri temperamentale și muzica pe viu, cântată la chitară electrică, formează un întreg unitar și puternic.

N-am regretat nici o clipă opțiunea pentru Chișinău: aici, minunata lună mai e anotimpul perfect. Completat cu nopțile de la clubul „Black Elephant” și de la Centrul Cultural „Ginta latină”, cu muzica pur românească a grupurilor „Trigon” și „Gândul mâții”, cu cea spaniolă, italiană, franceză sau ucraineană a unora dintre participanți, Festivalul Internațional de Teatru BITEI 2001 a fost o reușită. Întreaga trupă a Teatrului „Eugen Ionescu”, directorul economic Viaceslav Reabcinschi, toți cei care au lucrat la organizarea Festivalului, au demonstrat că, așa cum a spus în cuvântul de încheiere directorul artistic al Festivalului, Petru Vutcărau: SE POATE.